

۲۴۰۳

خوی دا دوشن سینیق ساز.....

پیر سلطان آبدال دان شعرلو

تولولو و خوشن:

رضا صدیق

۱۳۸۹-اوره

سرشناسه : پیر سلطان ابدال، حیدر، قرن ۱۰ ق.
 عنوان و نام پدید آور : خوی دا دوشن سینیق ساز / پیر سلطان ابدال شعرلو،
 تلویمان و کؤچوره ن رضا طالبی.
 مشخصات نشر : قم بغشایش ۱۳۹۳
 مشخصات ظاهری : ۲۰۱ ص
 شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۱۸۲-۲۲۲-۶
 وضعیت فهرست نویسی : لبیا
 موضوع : شعر ترکی - ایران - قرن ۱۰ ق
 شناسه افزوده : طالبی، رضا ۱۳۶۳-
 رده بندی کنگره : ۹۱۳۹۳ خ ۹۶ پ / PL۳۱۴
 رده بندی دهی : ۸۹۴/۳۶۱۱
 شماره کتابخانه ملی : ۳۳۷۵۲۶۸

ناشر : انتشارات بغشایش
 قم خیابان صفاییه، کوچه بیگدیلی، پلاک ۱۳۰، تلفن ۳۷۷۴۹۶۹۹-۳۷۷۳۷۵۸۳-۰۲۵
 نام کتاب : خوی دا دوشن سینیق ساز
 مؤلف : رضا طالبی
 نوبت چاپ : اول ۱۳۹۴ شمارگان : ۱۰۰۰
 شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۱۸۲-۲۲۲-۶

ترجمه : زیبا کریمی
 محل پخش : ارومیه - خیابان امام - پلاک ۱۸۳ -
 طبقه بالا پلاک ۶۱ تلفن: ۳۲۱۴۳۷۶۹-۰۴۴

قیمت : ۱۰۰۰۰ تومان

کلیه حقوق مادی این اثر متعلق مؤلف می باشد هر گونه بهره برداری بدون اجازه مؤلف و ناشر ممنوع می باشد

اولو تانیرین آدیه

علویلیک ندیر!

علویت ده محمد بن عبدالله (ص) سونومجی پیغمبردیر. ولایت علی ابن ابی طالب (ع) اساسی دیر، بیر فرقی اهل تسن نان وار کی اودا بودور: اهل سنت ده الله، محمد وار اما علویت ده الله، محمد، علی، اهل بیت و ۱۲ امام اساس اینانجیدر. علویت ایچینده موختلیف طریقتلر واردیر و بونلاردان ان اونملی سی آنا ولونا تاییلان علوی بکتاشی طریقتیدیر. بکتاشیلیک علویتین تک بیر قولو و طریقت سایلماز و داهاجا چوخ طریقت لر بو مذهبین ایچینده واردیلار. گونو و طده بعضی علوی لر ایناجلارینی سادهجه انسانیت و سئوگی و بعضی بیر فلسفه اوراق قبول ائتمک ده و اینانجلارینین دوغوردان بیر دینیله علاقه لی اولماستلر افاده ائدیلرلر. علویت اهل تشیع لا، الله، محمد، علی، اهل بیت و ۱۲ امام اساس مساله لرینده اورتاقدیر. علویلیک دوشونجه سینده اساس اینانج وحدت، رحمة و یا وارلیق بیرلیدیر. ایریجا تانیرین یاشام دا هر شی بین ایچینده اولدوغو اینانجی دا واردیر. علویلیک تانری قورخوسو یئرینه سئوگییه اوئتم ویر. تانری کیمیم شکلینی دیل اوئزونو قبول ائدیکلرینی سویلیرلر. اونلارین آدانی روحسال اولقونلاشماغدیر و یا عربجه آدی سیروسولوکدور. اونلار تانری انساندا تجلی ائتمه سینی ائلاتیرلار. اونلار عبادتلی خصوصیه منیمیم قدر ائادولودا آرواد و کیشی ایرتمتسی یوخدور و عبادتلینده موسیقی و سماع دا اجرا اولونور. اونلار انسانی کامل اولماق یولونا گئتمکلی آرزو ائدیلرلر و اونا چابا وریرلر. مورشید و رهبر حضوروندا اقرار وریلرک، دورت قاپی قیرخ مقام دان مرحله لریندن گئچیرلر. علوی لر عبادتلیرینی جم ائوینده و پیر ائوینده

انجام وئریرلر. آنادولونون موسلومانلاشما سورجینده اونملی ایزلر بوراخان، خویلو آهی ائورن، خوجا احمد یسوی، حاجی بکتاش ولی، ابوالوفا، یونوس امره، آبدال موسی، پیر سولطان آبدال، نسیمی، و ان اونملیسی شاه اسماعیل ختایی و خوبیار سولطان اولا بیلرلر. شاه اسماعیل صفوی نین علویلیک اوجنین یایلماسینا بویوک ائتگیسی اولوبدور. آنادولودا بئله بیر اعتقاد وار کی علویلیک حضرت پیر سایه سینده و اوزانلار(عاشیق لار) نفس لرله یاشام تاپیدیر. علویلیک ده کامل انسان اولماق اوچون بیر دوشونجه وار کی اونلارین دوشونجه کور، حاجی بکتاش ولی اونو یارادییدیر و اودا دورت قاپی و قیرخ مقام دیر. حاجی بکتاش بو باره ده دییر کی: قول تانرییا قیرخ مقام دا آرر، یتیشر، دوست اولور.

دورت قاپی بونلاردی:

شریعت قاپیسی

طریقت قاپیسی

معرفت قاپیسی

حقیقت قاپیسی

و هر قاپیین اون مقامی واردیر:

شریعت قاپیسینین مقاملاری: ۱-ایمان ائتمک ۲-علم اوئرنمکی ۳-عبادت

ائتمک ۴-حارامدان اوزاغلاشماق ۵-عائله سینه فایدالی اولماق ۶-موحیطه

ضرر وئرمک ۷-پیغمبرین امرلرینه اویماق ۸-مهربان اولماق ۹-تمیز

اولماق ۱۰-بهته ایشلردن اوزاق گزمک

طریقت قاپیسینین مقاملاری: ۱-توبه ائتمک ۲-مورشیدین نصیحت لرینه

اویماق ۳- تمیز گیینمک ۴- یاخشیلیق یولوندا ساواشماق ۵- خدمت ائتمی
سئومک ۶- حاقسیزلیق دان قورخماق ۷- اومیدسیزلیغا دوشمه مک ۸- عبرت
الماق ۹- نعمت داغیتماق ۱۰- اوترونو فقیر گؤرمک

معرفت مقاملاری: ۱- ادبلی اولماق ۲- منیت دن، کین دن و غرض دن
اوزاق گزمک ۳- پرهیزکارلیق ۴- دؤزوم و قناعت ۵- حیا ۶- کیشیلیک و
مردلیک ۷- علم ۸- خوشگۇروش ۹- اۇزۇنو بیلمک ۱۰- عاریفلیک

حقیت پیسینین مقاملاری: ۱- آلچاق گۇنوللوک ۲- کیمسین عیبینی
گۆرمه مک ۳- بیلا جیین هئچ بیر یاخشیلئقی اسیرگه ممک ۴- الله نین
هر یاراتدئقینی سئومک ۵- بۇتون انسانلاری بیر گۆرمک ۶- بیرلییه یۇنلمک
و یۇنتمک ۷- گرپس کیزمه مک ۸- معنانی بیلمک ۹- تانریسال سیرری
اۇرنمک ۱۰- تانریسال وایا ایشاق

علویلر قدر ۳ گون قدر گجه نند و ۱۲ گونده محرم آییندا اوروج توتارلار.
محرم دن سونرا ۳ گون خضر اوروج توتارلار. محرمین ۳ گون اولینده
معصومی پاکلار اوروجو توتارلار. اونلار دان ااپینده بعضی کلماتین آنلامی
دئییشمیشدیر مثلاً یولا کونول وئره نین آدینی طالع بییرلر. علویلیک ده
یول موقدس دیر و دورت قاپی، قیرخ مقام دؤشونج، سین آئینیر. اونلار
یولا وارماق اوچون عبادت ائدیرلر و بو عبادتلر جم رزینا، اوالور، جم
علویلیک ده همان عربجه دن گلن جمع کلمه سیدیر که بیر آرادا کلمه
آنلامینی وئیریر. جم ائولرینده ایر ایکی کیشی بیر بیریندن کوسولو اولسالار
اونلار گرک باریشسینلار سونرا جم مراسیمی باشلا سین. علویلرین اساس
حالدا جم ائولرینده مراسیم لری بیر دده (بیر) ین گوزونون آلتندادیر. و ده ده
نه دئسه اونو یئرینه گئتیرمک مجبوریتینده دیلر. اونلارین جمع ائولرینده

مرثیه، سماع و دواز و دییش مراسیم لری اولور. اونلار موقدس گونلرده مراسیم لرینی اجرا ائدیرلر. ان اوئنملی گونلردن دئمک اولار کی ۱۲ ربیع الاول، رجب آیینین ایلک جمعه گجه سی ۲۷ رجب، عاشورا و تاسوعا گونلریندندیر.

ویلین ان چوخ اولدوغو یر آنادولودا، سیواس، ارزنجان، مالاتیآ، توکات، قرمان ماراش، حاتای، تونجلی، آماسیا، یوزقات، آدی یامان، ارزوروم، بالیک اسیر، قرس و مانیسادیر. قره دنیز چینلرینده چوخلو علوی آنادولو تورکو واردیر. بو جایین بیر قسملری بولغارستان و بعضا مسیحی اولوب گاگاوزلار ایله سربیک نوغو آوروپادا یاشامیشلار. علوی لرین بیر بویوک قسمیده آرناوود (آلبانی) لوب و بعضا صرب و مقدون بویلا ریندادا گورونمکدیر. علویلر آنادولودا عمانی حکومتینین یاخشی داورانیشنا رغمن بعضی اعتراضاتلاریدا اولموشدیر او جماعه دن بابا عصیانی یا بابا الیاس و اونون موریدین عصیانی بابا اسحاق امانلیان بیرسیدیر، حتی علوی لر صفوی لر و عثمانی حکومتینین ساواشقا قبالش لارین چوخونلوغونو تشکیل ائتمیشلر. حتی اونلار صفوی اتگیسینده حالبه حاللی اعتراضلاری و حتی پیر سولطان آبدالین اعتراض لارینی اورتای چیخ رتمه لار.

خویلو پیر سولطان آبدال کیمدیر؟

اصلی آدی حیدر و یاشامینین بویوک بولومی آنادولون سیواس شهرینین یلدیزلی بولگه سین باناز کندی دندیر گنچیدیر. اما اصالتا آذربایجانین شاعر بوئوتن خوی شهریندندیر. اونون اولوم تاریخی تام بللب دییل ۱۵۴۷، ۱۵۵۱، ۱۵۹۰ و ۱۵۸۷ تاریخلرینی آراشدیرماجیلار یازیبیلار. ۱۶ جی یوز ایله عثمانلی امپراطورلوغوندا چوخلو تظاهرات و شورش لرده بویوک نقشی

اولوبدور. او سوسیال حرکتلرده نقشینی چوخ شعرلرینده گوسترمیشدیر. بعضی تاریخ چی لر شعرلرینده گنچن شاه کلمه سینی، صفوی شاهلاری دیبل بلکه ده بکتاشینی فرقه سینین پیرلرینی تمثیل ائدن بیر کلمه آدلاندیریپلار. او شعرلرینده ینی پیر جامعه و توپلوم یاراتماسینا چوخلار اشارتلا ائدیدی. اونا گوره ده خضر پاشا سیواسین والیسینین طرفیندن چوخ سویلمه میشدیر. بو ایکی شخص کی چوخدان بری دوست اولموشلار یاولل بارش دوشمنه دونوشدولر. و پیرسولطان آبدالین اعدام دستورو خضر پاشا طرفیندن گئتمیشدیر. آنادولونون کلاسیک ادبیاتیندا علویلیک شعرلرینده و کولتورونده ان زور تاثیر قویان شاعیرلردن بیرسی پیر سولطان آبدال اولموشدور. او تورک ادبیاتین ان بویوک شاعیرلریندن بیرسی ده اولموشدور و اعدام اولمیشا سر و سیاستین قارشماسی و باریش سوداسینی اورتایا قویموشدور. پیرسولطان آبدال خالق آراسیندا یئتدی اولو عاشیق و اوئزان دان بیرسیدیر، عذیبیک عنعنه لرینه گوره او درگاه موحیطسنده یتیمیشدیر. و حاق، محم و عیسی اولندا گئتمیشدیر. اونون اساس گوروشلری، دئییشلر، نفس لر، حاق و اهریمیت سئوگیسیمیش. او بیر درویش اولاراق جامعه نی ارشاد ائدرمیش. او تصوفدان آشیب و گنیش بیر خالق قسمینا هر زامان سسلنمیشدیر. او کی تحصیلرینی اردیبل ده، تصوف مرکزینده آلمیشدیر اوبیری خالق شاعیرلرین عکسینه دیلر. ادبیات دان تاثیر آلمامیشدیر. افسانه لیره گوره پیر سولطان آبدالین موریدلرینین آراسیندا صوفولار کندیدن گلن خضر آدلی بیر درویش واریمیش، افسانه یه گوره خضر پیرسولطانین ایزین آلیب و استانبولا چیخار و اوردان شانسو آچیلیمیش و بیلر بئی اولموشدور. پیر سولطان خضر را دئمیشدیر: گئدیب

اوخویا جاکسین و حتی وزیر اولاجا خسان، فقط منی آسماغا گلنجکسن. پیر سولطان ظلمه قارشی شورش لرینده، خضر پاشا مامور اولور کی بو غائله یه سون ورسین. پیر سولطان خضر پاشا طرفیندن توتوقلانیب و سیواس توپراق قالاسینا قونموش و اعداما محکوم ائدیلیمیشدیر. تکرار افسانه یه گوره، خضر پاشا! پیر سولطانین یاشامینی قورتارماق اوچون اوندان شاه کلمه سینی قریلانماداناوچ نفس ایستئمیشدیر. پیر سولطان دا الینه سازی آلمیش و اوچ دفعه شه کلمه سینی سویله میشدیر. فقط بو شعر صفوی شاهی دئیل، شاه مردانی، یعنی بی بی آنلادیر. پیر سولطان آسیلدی و خضر پاشانین آدی لعنته آلیندی.

تاریخ ده خضر آدینی داندان چوخ دولت آدامی اولموشدور. اما او خضر پاشا کی پیر سولطانی آسمیسیر ۱۵۱۱ و ۱۵۶۷ میلادی ایله ریننین آراسیندا پاشالیق ائتمیشدیر و یا ۱۵۶۰-۱۵۶۱ یارینین آراسیندا بیلر بیی و باغداد (بغداد) والیسی اولان خضر پاشاییش. صرت علینی مدح ائدن پیر سولطانین نفسلری هر زامان سویلنیر. اما سیمیندان اول پیر سولطانین بو نفسی دیلیر:

خضر پاشا بیزی بردار ائتمدن آچیلین قاپلار، شاهان گندلیم

سیاست گونلری گلیب یئتمدن آچیلین قلیلا، شاهان گندلیم

سونرا محکمه توتوقلورارینی یازان کتیبه سسلنیم:

قول اولمایان قلم توتان الینه

کاتیب احوالیمی شاهه بئله یاز

آلهی سئورسن کتاب بئله یاز:

دؤنو گون او شاهه ایلریم نیاز

اوماریم ییخیلسین بو قانلی سیواس

کتاب احوالیمی شاهه بئله یاز

پیر سولطان اوچونجو بیر دئیشله سوزلرینی بیتیرمیش:

قارشى دا گورونن نه گوزل یایلا

نیردم سوره مدیم گئدلیم بئله

آلا گوزل، بیرر سن همت ایله

مند بو بایلادان شاهه گنده لیم

پیر سولطان آبدالیم دنیا دورولوم

گئددی گئدن عومور گری دؤنولمز

ئوزیم ده شاه یولوندان آیریلماز

من ، بو بایلادان شاهه گئدیریم.....

پیر سولطان آبدال افسانه دئییمین، اینون اعتراض لاری و اعدام

اولماسی اجتماعی شکل ده انکشاف ایشیدیر.

اونون شعرلری چوخ سئویلیر و چوخلو یئره قالدانار

گلین جانلار بیر اولاریم

مونکیره قیلینچ اولاریم

حسینین قانین آلالیم

توکلّت علی الله

آچالیم قیزیل سانجاغی

گئچسین یزدلرین چاغی

ایمیزده عشق پیچاغی

توکلّت علی الله

پیر سولطانیم گلدیم جوشا
 مونکیرلرین عقلی چاشا
 تقدیر اولان گلیر باشا
 توکلت علی الله.....

حاجینین قانینی آلماق و دوشمن لرینی قیناماغ، یعنی یزید و مروانا قارشی
 بی دیرنیش چاغیدیر. سوزلریندکی گیزیل معناباسقس آلتیندا قالان خالقین
 انتقامی آدن بی شهرمان کیمی آنلاشیلماکدادیر. بو مساله ده باره و بوکی
 چوخلو قاینار لار کوه پیر سولطان آبدال کی ترکیه ده چوخ تانیلمیش پیر
 شاعر دیر بیزده حاج آکسندیرمالار گتتمیب اوان گوره لازم گوردوم بو
 شاعری و پیر پارا اونو شعرلر نی کؤچوروم تا شعر سونلریمیز خصوصیه
 تصوف شعرینی سؤنلر اونار نانیس ادا سونلار. خصوصیه اطرافلی معلوماتلار
 اوچون عزیز اوخویوجولار پیر سولطان آبدال کتابینا کی عبدالقادر گل
 پینارلی یازیب و ایران اونو ولی شهاب ک. ح. ر. بدو موراجعه ائده بیلرلر.

رضا طالبی

۱۳۸۹